ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմ

2024-2026

ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՄԻՋՆԱԺԱՄԿԵՏ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԻ

ԵՎ 2024

ԹՎԱԿԱՆԻ ԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՖԻՆԱՆՍԱՎՈՐՄԱՆ ՀԱՅՏ

1. ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ ԵՎ ԹԻՐԱԽՆԵՐԸ ՄԺԾԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ

Պաշտպանի աշխատակազմի գործունեությունը բաղկացած է երկու հիմնական ուղղություններից՝ անհատական դեպքերի քննարկում և համակարգային խնդիրների լուծմանն ուղղված քայլեր: Վերջինն իր հերթին հետապնդում է նաև կանխարգելիչ նպատակ՝ բացառելու ապագայում իրավունքների խախտման դեպքերը:

Անհատական դեպքերի վերաբերյալ քննարկումներն իրականացվում են «Մարդու իրավունքների պաշտպանի մասին» սահմանադրական օրենքով նախատեսված երկու ուղղությամբ՝ բողոքի և սեփական նախաձեռնությամբ հարցի քննարկման ընթացակարգերով: Այս առումով անհրաժեշտ է արձանագրել, որ վերջին տարիներին էականորեն աճել են Պաշտպանին ներկայացվող դիմումների ու բողոքների թիվը: Ինչպես երևում է վիճակագրական տվյալներից դիմում-բողոքների աճը կրում է շարունակական բնույթ:

Պաշտպանի աշխատակազմի գործունեության երկրորդ հիմնարար ուղղությունը համակարգային խնդիրների վերհանումն ու դրանց լուծման համար անհրաժեշտ ուղիների նախանշումն է: Հարկ է ընդգծել, որ անհատական դիմումներից բացի, համակարգային խնդիրների վերհանման աղբյուր են հանդիսանում նաև Պաշտպանի կոնվենցիոն մանդատների շրջանակում իրականացվող գործողությունները: Ոլորտային մշտադիտարկումների շնորհիվ բազմիցս արձանագրվել են խորքային խնդիրներ, որոնք պահանջում են օրենսդրական կամ այլ ինստիտուցիոնալ մոտեցում:

Մարդու իրավունքների պաշտպանի գործունեությունն իր բնույթով պետք է լինի նաև կանխարգելիչ: Անհատական դիմումների քննարկումից և օրենքով վերապահված այլ գործառույթների իրականացումից վերհանված խնդիրներին հաճախ կարիք է լինում ցուցաբերել ինստիտուցիոնալ մոտեցում: Այդ առումով Պաշտպանի գործառույթները կարելի է դասակարգել հետևյալ հիմնական ուղղությունների՝

1. օրենքների և ենթաօրենսդրական ակտերի նախագծերի մշակում.

2. օրենքների, Ազգային ժողովի որոշումների, Հանրապետության նախագահի հրամանագրերի և կարգադրությունների, Կառավարության և վարչապետի որոշումների, ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտերի Սահմանադրության 2-րդ գլխի դրույթներին համապատասխանության հարցերով Սահմանադրական դատարան դիմումի հասցեագրում.

3. մինչև մարդու իրավունքներին և ազատություններին վերաբերող նորմատիվ իրավական ակտերի նախագծերի ընդունումը դրանց վերաբերյալ իրավասու մարմին գրավոր կարծիքների տրամադրում.

4. Սահմանադրական դատարանում քննվող՝ Սահմանադրության 2-րդ գլխի դրույթներին հակասությանը վերաբերող դիմումների վերաբերյալ հատուկ կարծիքների ներկայացում:

Այս հիմնական ուղղություններով աշխատանքն իրականացվում է Պաշտպանի՝ նորմատիվ իրավական ակտերի կատարելագործմանն առնչվող սահմանադրական լիազորության շրջանակում: Սա թույլ է տալիս ոչ միայն նպաստել ներպետական օրենսդրության զարգացմանը, այլ նաև անհատական դիմումներից, մշտադիտարկումներից և այլ աղբյուրներից վերհանված խնդիրների լուծմանն ուղղված քայլեր ձեռնարկել:

<u>1. Օրենքների և ենթաօրենսդրական ակտերի նախագծերի մշակում</u>

Վերջին տարիներին գործադրվել է նոր պրակտիկա, որը ենթադրում է, որ մարդու իրավունքներին առնչվող համակարգային խնդիրների լուծման ուղղությամբ Պաշտպանի աշխատակազմում մշակվում են օրենսդրական նախագծեր, դրանք շրջանառվում են իրավասու պետական մարմինների, ինչպես նաև համապատասխան հասարակական կազմակերպությունների շրջանակներում և ներկայացվում կառավարության և խորհրդարանի քննարկմանը:

<u>2. Իրավական ակտերի Սահմանադրության համապատասխանության հարցերով Սահմանադրական դատարան դիմումի հասցեագրում</u>

Նորմատիվ իրավական ակտերի կատարելագործման սահմանադրական գործառույթի իրականացման կարևոր ուղղություններից է նաև Սահմանադրական դատարան դիմումների ներկայացումը: Դրանցով վիճարկվում են օրենսդրական կոնկրետ կարգավորումների հակասությունը Սահմանադրության 2-րդ գլխով նախատեսված դրույթներին:

<u>3. Մարդու իրավունքներին և ազատություններին վերաբերող նորմատիվ իրավական ակտերի նախագծերի վերաբերյալ գրավոր կարծիք տրամադրում</u>

Պաշտպանն իր՝ նորմատիվ իրավական ակտերի կատարելագործման գործառույթի շրջանակներում 2023-2025 թվականներին շարունակելու է տրամադրել դիրքորոշումներ իրավասու մարմինների ներկայացրած փոփոխություններին ու առաջարկություններին:

<u>4. Սահմանադրական դատարանում քննվող դիմումների վերաբերյալ հատուկ կարծիքների ներկայացում</u>

Պաշտպանը մշտական ներկայացուցիչ ունի նաև ՀՀ սահմանադրական դատարանում: Նշված գործառույթը հատկապես կարևորվում է նրանով, որ Պաշտպանը դատարանին ուղղված՝ Սահմանադրության 2-րդ գլխի դրույթներին վերաբերող դիմումների վերաբերյալ ներկայացնում է հատուկ դիրքորոշում (amicus brief):

Վերոգրյալի հետ մեկտեղ՝ «Իրավահավասարության ապահովման մասին» օրենքի նախագծով նախատեսվում է երաշխավորել ՀՀ-ում յուրաքանչյուր անձի իրավունքների ու ազատությունների իրականացման հավասար հնարավորությունները, կատարելագործել խտրականության դեմ պայքարի բնագավառի օրենսդրությունը, ապահովել խտրականության կանխարգելման, դրանից իրավական և դատական պաշտպանության իրավական հիմքերը: Օրենսդրական փաթեթում ներառված է նաև ««Մարդու իրավունքների պաշտպանի մասին» սահմանադրական օրենքում լրացումներ կատարելու մասին» սահմանադրական օրենքի նախագիծը, որով հստակ կարգավորված են Պաշտպանի՝ իրավահավասարության ապահովման հարցում լիազորությունները, ինչպես նաև այդ լիազորությունների իրականացմանն ուղղված նոր իրավական գործիքները:

Մարդու իրավունքների պաշտպանի՝ Սահմանադրությամբ և «Մարդու իրավունքների պաշտպանի մասին» սահմանադրական օրենքով վերապահված, ինչպես նաև նախատեսվող նոր լիազորությունների լիարժեք ու արդյունավետ իրականացումն ապահովելու նպատակով 2024-2026 թվականներին նախատեսվում է Պաշտպանի աշխատակազմում կատարել կառուցվածքային փոփոխություններ:

2016 թվականի հունվարի 1-ից պաշտոնապես ուժի մեջ մտան կայուն զարգացման 2030 օրակարգում ներառված՝ ***Միավորված ազգերի կազմակերպության կայուն զարգացման 17 նպատակները,*** *որոնք ընդունվեցին աշխարհի երկրների առաջնորդների 2015թ. սեպտեմբերի ՄԱԿ-ի պատմական գագաթնաժողովի ժամանակ: Այդ նպատակները, ի թիվս այլնի, ներառում են կայացած, ներառական և կայուն տնտեսական աճի, լիարժեք և արտադրողական զբաղվածության և բոլորի համար արժանապատիվ աշխատանքի խթանումը (8-րդ նպատակ), բոլորի համար ներառական ու համապատասխան որակյալ կրթությունը և ողջ կյանքի ընթացքում ուսման հնարավորությունների խթանումը (4-րդ նպատակ), ջրի ու սանիտարական պայմանների հասանելիությունը և դրանց կայուն ձևով կառավարումը (6-րդ նպատակ), կանանց և տղամարդկանց միջև հավասարության ապահովումը (5-րդ նպատակ) և այլն:*

Հաշվի առնելով, որ կայուն զարգացման նպատակներն ուղղված են մարդու հիմնական իրավունքների և ազատությունների երաշխավորմանը հասարակական կյանքի տարբեր ոլորտներում՝ դրանք բովանդակային առումով ներառվում են նաև Մարդու իրավունքների պաշտպանի ինստիտուտի գործունեության շրջանակներում՝ հիմք ընդունելով վերջինիս լայն մանդատը, ինչպես նաև կոնվենցիոն կարգավիճակները: Ավելին, Պաշտպանի՝ երկրում մարդու իրավունքների և ազատությունների վիճակը գնահատող

տարեկան հաղորդումներն ու զեկույցները հանդես են գալիս իբրև կայուն զարգացման նպատակների իրագործման գնահատման օբյեկտիվ ցուցիչներ:

2. ԾԱԽՍԱՅԻՆ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՄԺԾԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ

Գերակա ծախսային ուղղությունները ՄԺԾԾ ժամանակահատվածի համար՝ (ըստ գերակայությունների նվազման)	Հիմնավորումներ
Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության ծառայությունների տրամադրում	Նշված ծրագրերի միջոցով ապահովվում է ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմի բնականոն գործունեությունը
ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմի պետական ծառայողների վերապատրաստում	
ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմի տեխնիկական հագեցվածության բարելավում	

3. ՄԺԾԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԵԼԻՔ ԾԱԽՍԱՅԻՆ ԾՐԱԳՐԵՐԸ

3.1. Պարտադիր և հայեցողական ծախսերը

1) ***<u>Պարտադիր ծախսերին դասվող միջոցառումներ:</u>***

ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմի կողմից իրականացվում են ***<u>պարտադիր ծախսերին դասվող հետևյալ 2 միջոցառումները.</u>***

1. ***Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության ծառայությունների տրամադրում***
2. ***ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմի տեխնիկական հագեցվածության բարելավում***

<u>Հայեցողական ծախսերին դասվող միջոցառումներ:</u>

1. *ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմի կողմից իրականացվում է հայեցողական ծախսերին դասվող 1 միջոցառում՝* ***ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմի պետական ծառայողների վերապատրաստում:***

Դասիչը		Միջոցառման անվանումը	Պարտադիր կամ հայեցողական պարտավորությունների շրջանակը[1]	Պարտադիր պարտավորության շրջանակներում գործադիր մարմնի հայեցողական իրավասությունների շրջանակները	Պարտադիր կամ հայեցողական պարտավորությունը սահմանող օրենսդրական հիմքերը
Ծրագիր	Միջոցառում				
Պարտադիր ծախսերին դասվող միջոցառումներ, այդ թվում՝					
1060	11001	Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության ծառայությունների տրամադրում	Մարդու իրավունքների պաշտպանության հարցերին վերաբերող բողոքների քննարկում՝ որոշման ընդունում՝ մոնիտորինգ՝ բողոքների լուսաբանում և հասարակական իրազեկում՝ օրենսդրության կատարելագործում՝ միջազգային համագործակցություն և այլն:	Աշխատակազմի հաստիքների առավելագույն թիվը, Էներգետիկ. կոմունալ,կապի գծով ծախսեր, գործուղումների գծով ծախսեր	«Մարդու իրավունքների պաշտպանի մասին» ՀՀ սահմանադրական օրենքի 8-րդ հոդված
	31001	ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմի տեխնիկական հագեցվածության բարելավում	ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմի աշխատանքային պայմանների բարելավման համար վարչական սարքավորումների ձեռքբերում		«Մարդու իրավունքների պաշտպանի մասին» ՀՀ սահմանադրական օրենքի 8-րդ հոդված
Հայեցողական ծախսերին դասվող միջոցառումներ, այդ թվում՝					
Շարունակական բնույթի հայեցողական ծախսերին չդասվող միջոցառումներ, այդ թվում՝					
	11002	ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմի պետական ծառայողների վերապատրաստում	ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմի պետական ծառայողների մասնագիտական կարողությունների զարգացում	-	«Քաղաքացիական ծառայության մասին» օրենքի 19-րդ հոդվածի 2-րդ մաս, 12-րդ մաս, ՀՀ առաջին

3.2. Գոյություն ունեցող ծախսային պարտավորությունները

ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմի՝ «Հայաստանի Հանրապետության 2023 թվականի պետական բյուջեի մասին» ՀՀ օրենքով հաստատված և 2024-2026 թթ. միջնաժամկետ ծախսային ծրագրով և 2024 թվականի բյուջետային հայտով ներկայացվող ծախսային պարտավորություններն են ***1060 «Մարդու իրավունքների պաշտպանություն»***

ծրագրի շրջանակում իրականացվող 11001 «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության ծառայությունների տրամադրում», 11002 «ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմի պետական ծառայողների վերապատրաստում», 11005 «Երեխաների և երեիտասարդների պաշտպանության բարելավում և մասնակցության խթանում», 11006 «Գենդերային հավասարության խթանում Հայաստանի իրավապահ համակարգում», 31001 «ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմի տեխնիկական հագեցվածության բարելավում», 31003 «ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմի շենքային պայմանների բարելավում» և 31004 «Աջակցություն ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմի տեխնիկական հագեցվածության բարելավում» միջոցառումները:

ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմի կողմից իրականացվող 1060 «Մարդու իրավունքների պաշտպանություն» ծրագրի շրջանակում գոյություն ունեցող ծախսային պարտավորությունների գծով ծախսային խնայողությունների վերաբերյալ առաջարկություններ չկան:

3.3. ՆՈՐ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմի կողմից 2024-2026 թվականների համար նոր նախաձեռնություններ չեն ներկայացվել:

4. ՈՉ ԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐԻՑ ՍՊԱՍՎՈՂ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԸ

ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմը ոչ բյուջետային աղբյուրներից սպասվող եկամուտներ չունի:

5. ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆՆ ԱՌՆՉՎՈՂ ԾՐԱԳՐԵՐԸ/ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԸ

ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմն ունի 5 մարզային ստորաբաժանումներ՝ Գյումրի, Գավառ, Կապան, Վանաձոր և Իջևան քաղաքներում:

6. ՄԻՋՈԼՈՐՏԱՅԻՆ (ԽԱՉՎՈՂ) ԲՆՈՒՅԹԻ ԱՌԱՆՁԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ ԱՌՆՉՎՈՂ ԾՐԱԳՐԵՐԸ/ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԸ

7. ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐԻՑ՝ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԽՈՂՈՎԱԿՆԵՐՈՎ ՍՏԱՑՎՈՂ ՎԱՐԿԵՐԻ ԵՎ ԴՐԱՄԱՇՆՈՐՀՆԵՐԻ ՀԱՇՎԻՆ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԵԼԻՔ ԾՐԱԳՐԵՐԸ/ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐԸ

Արտաքին աղբյուրներից՝ պետական բյուջե ստացվող վարկերի և դրամաշնորհների հաշվին իրականացվելիք ծրագրեր/ միջոցառումներ չեն ներկայացվել/նախատեսվել:

8. ՄԺԾԾ ԺԱՄԱՆԱԿԱՀԱՏՎԱԾՈՒՄ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԻ ԱՄՓՈՓՈՒՄ

ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմը «Մարդու իրավունքների պաշտպանություն» ծրագրով 2024-2026 թվականների համար բյուջետային աղբյուրներից ներկայացրել է հայտ՝ համապատասխանաբար 579942.1 հազար, 587512.5 հազար և 593027.9 հազար դրամի չափով:

9. ՀԱՅՏԻ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՌԻՍԿԵՐԸ

2024-2026 թթ. միջնաժամկետ ծախսային ծրագրով ներկայացվել են ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանի աշխատակազմի բնականոն գործունեության ապահովման հետ կապված ծախսերը, որոնք հաշվարկվել են նախորդ տարիներին կատարված փաստացի ծախսերին և շարունակական ծախսերի գծով հաստատված նորմատիվներին համապատասխան:

Ռիսկի նկարագրությունը	Երևույթի հանդես գալու հավանականությունը[2]	Հնարավոր ազդեցությունը նպատակների և արդյունքային ցուցանիշների վրա	Ռիսկի կանխման/ հաղթահարման հնարավոր ուղիները
Քաղաքացիների գրավոր և բանավոր դիմում-բողոքների շարունակական աճ՝ մասնավորապես արագ արձագանքում, այցելություն, մշտադիտարկում և դիտարկում պանջող խնդիրների մասով:	2	Առկա ռեսուրսներով դրական լուծում ստացած գործերի քանակական ցուցանիշների և որակի անկում:	Աշխատակազմի կարողությունների հզորացում, որը թույլ կտա գործնականում իրականացնել քաղաքացիների իրավունքների առավել արդյունավետ պաշտպանություն՝ ապահովելով նրանց իրավունքների ենթադրյալ խախտումների դեպքում Պաշտպանի աջակցությունը ստանալու հնարավորությունը:

[2] *Ներկայացնել 1-5 թվանշանով, որտեղ 1 թվանշանը ենթադրում է առավել բարձր հավանականություն*